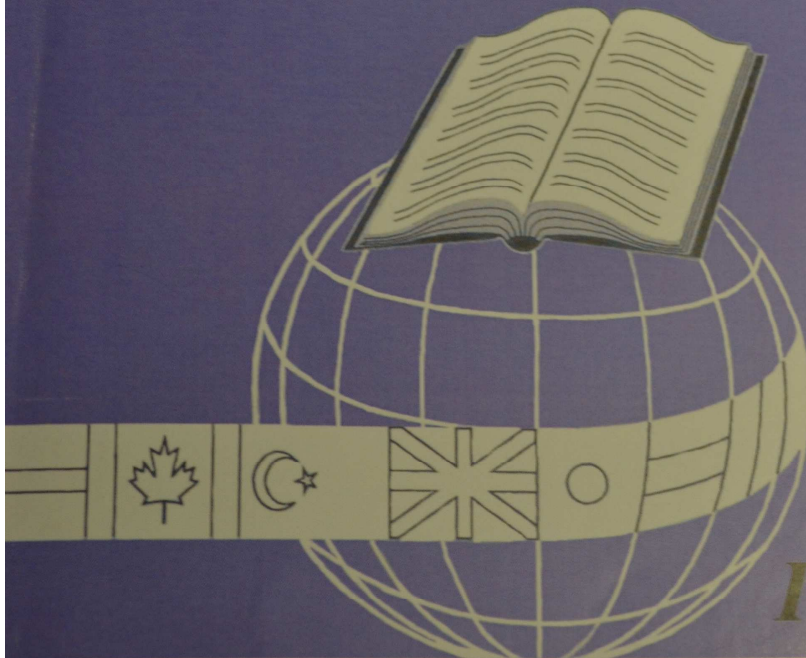

НАУКА І ОСВІТА

SCIENCE AND EDUCATION

НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ

Науково-практичний журнал
ПІВДЕННОГО НАУКОВОГО ЦЕНТРУ НАПН УКРАЇНИ

Психологія

6'2012/СVУVІІ

тематичний спецвипуск:

Психологія особистості: теорія, досвід, практика»

НАУКА І ОСВІТА

SCIENCE AND EDUCATION – НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ

№6/ CVVII, ЖОВТЕНЬ, 2012

Психологія

Науково-практичний журнал
Південного наукового Центру НАПН України.
Рік заснування – жовтень 1997
Постановою Президії ВАК України №1-95/6
від 06.10.2010 р.
журнал внесено до переліку ВАК України
за фахом педагогіка.
Постановою Президії ВАК України №1-05/7
від 10.11.2010 р.
журнал внесено до переліку ВАК України
за психологічними науками.

Тематичний спецвипуск:
«ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ:
ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПРАКТИКА»
проект доктора психологічних наук, про-
фесора О. П. Саннікової, завідувача кафе-
дри загальної та диференціальної психо-
логії Інституту психології Державного
закладу «Південноукраїнського націона-
льного педагогічного університету імені
К.Д. Ушинського»

Редакційна колегія

О.Я. ЧЕБИКІН, д. психол. н., професор, академік НАПН України
(головний редактор),
А.М. БОГУШ, д. пед. н., професор, академік НАПН України
(заступник гол. редактора, педагогіка, методика),
І.М. БОГДАНОВА, д. пед. н., професор,
Л.К. ВЕЛИТЧЕНКО, д. психол. н., професор,
Н.Ф. КАЛІНА, д. психол. н., професор,
Е.Е. КАРПОВА, д. пед. н., професор,
З.Н. КУРЛЯНД, д. пед. н., професор,
А.Ф. ЛИНЕНКО, д. пед. н., професор,
Ю.Б. МАКСИМЕНКО, д. психол. н., професор,
Р.Ю. МАРТИНОВА, д. пед. н., чл.-кор. НАПН України,
О.П. САННІКОВА, д. психол. н., професор,
С.М. СИМОНЕНКО, д. психол. н., професор,
Л.А. СНИГУР, д. психол. н., професор,
М.П. ЧЕРКАСОВ, ст. наук. співробітник (відповідальний секретар).

ББК 74я 54

Н 34

УДК 37 (05) "54-02"

Журн. науково-практичний.

Педагогіка і психологія.

Зареєстровано 11. 06. 1997 р. серія КВ № 2802

© Південний науковий Центр НАПН України, 2012

Рекомендовано до друку Вченою Радою

ПНЦ НАПН України 01.10.2012 р. (Протокол № 9).

Здано до набору 05.10.2012 р. Підп. до друку 05.10.2012.

Формат 60х90/16. Папір друк. №1.

Друк офсетний. Обл.-вид. арк. 35,6. Ум. друк. арк. 32,5.

Наклад 150 прим. Зам. № 22.

Комп'ютерна верстка О. І. Кисельова

Редакція англійських текстів Г. В. Мельниченко

Видається за сприяння Державного закладу "Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського"

Адреса редакції: 65014 Одеса, вул. Пушкінська, 23.

Тел. 725-29-13 (головн. редактор, заст. головн. редактора; відповідальний секретар).

E-mail: NaukaiOsvita2006@rambler.ru

ЗМІСТ

Санникова О. П. Дискретність і дименціональність в структурі особистості.....	4
Аймедов К. В. Особливості особистості підлітків, які страждають на комп'ютерну залежність.....	9
Андрєєва І. А. Вплив стилю керівництва на характер організаційної поведінки персоналу.....	14
Бабчук О. Г. Толерантність в особистісному вимірі.....	17
Белоусова Р. В. Комунікативні якості осіб з різним типом локусу контролю.....	22
Бойко О. В. Дослідження впливу індивідуальних особливостей студентів на рівень розуміння писемного і усного іншомовного тексту.....	26
Большакова А. М. Життєтворчі здібності як детермінанта мотивації досягнення і оптимістичності атрибутивного стилю.....	29
Бужбецкая А. А. Особенности эмоциональной экспрессии у акцентуированных личностей.....	33
Буланкіна І. Г. Проблеми психологічного супроводу соціально-психологічної адаптації студентів до навчання у вищому педагогічному навчальному закладі.....	37
Бикова С. В. Специфіка схильності до ризику в осіб з різним типом емоційності.....	41
Везенкова Г. І. Система оптимізації життєвих домагань майбутніх учителів.....	45
Водолазська О. О. Самоставлення осіб із різним рівнем мотивації.....	48
Выходцевский М. Д. О соотношении показателей структуры субъективных семантических пространств базовых эмоций и психологических защит.....	53
Грицук О. В. Психологічний тренінг як засіб усунення особистісних перешкод і бар'єрів психофізичного апарату у вчителів.....	60
Дегтяренко Т. В. Становлення міжпівкулевої взаємодії в онтогенезі вищих психічних функцій дитини та значення її оцінки для діагностики порушень інтелектуального розвитку.....	63
Заваленко С. В. Психологічна система прийняття рішень у професійній діяльності.....	67
Зелінська С. Ф. Психологічний аналіз взаємозв'язків між структурними компонентами суб'єктивного благополуччя та статусами ідентичності особистості.....	72
Зозуля О. В., Маковсєва С. В. Гендерні відмінності в прояві відповідальності в студентів – психологів.....	76
Иванова К. А. Стратегии мотивации.....	81
Кадішєва Л. Б. Почуття власної гідності та локус-суб'єктивного контролю.....	85
Казанжи М. И. Фасилитация и ингибция в социальной жизни, науке и практике.....	89
Коваленко О. Г. Самотність та потреба у спілкуванні в осіб похилого віку.....	94
Кононенко О. І. Теоретичні передумови структурно-функціональної моделі самопрезентації особистості.....	98
Корж Т. І. Теоретичні аспекти вивчення оптимізму особистості.....	102
Корнієнко О. В. Психосоматичне здоров'я студентів-дівчат та юнаків національного університету імені Тараса Шевченка (безпека, психодіагностика, підтримання).....	105
Кошляк І. Г., Майор І. С. Тривожність у підлітків – акцентуантів.....	109
Кривоногова О. В. Изменение самооценки гиперактивных детей в процессе адаптации к обучению в школе.....	114
Кузнецова О. В. Агрессия как фактор социальной адаптации менеджеров.....	117
Лазоренко Т. М., Головська Ю. С. Дослідження соціально-психологічного клімату та конфліктного реагування в підлітковому колективі.....	121
Литвинова М. П. Психологические особенности лиц, испытывающих трудности общения.....	125
Луценко О. Л., Шапошник Д. О. Взаємозв'язок самоефективності особистості з іншими психологічними змінними.....	130
Луценко О. Л., Лисак К. О. Питання про зв'язок процесу переносу знань та особливостей когнітивних складових особистості.....	134
Марценюк М. О. Сучасні психологічні дослідження ставлення до здорового способу життя.....	138

Наконечна М. М. Допомога іншому, її форми та екзистенційні виміри.....	141
Оріщенко О. А. Емпатія та гендер: пошук індивідуальних відмінностей.....	145
Пащенко С. Ю. Самооцінка як чинник професійного зростання педагога вищої школи.....	150
Подольак Н. М. Асертивність у просторі споріднених понять.....	155
Садова М. А. Теоретико-методологічні передумови дослідження професійної відповідальності особистості.....	158
Санников А. И. Личностные факторы принятия решений.....	162
Саннікова О. П., Страцинська І. А. Фактори успішності професійної діяльності модератора...	166
Свертілова Н. В. Суб'єктивні уявлення про переживання образи.....	170
Свістула О. М. Креативність як індивідуально-психологічна риса особистості, що приймає рішення.....	174
Сергеева Т. В. Какую личность мы хотим воспитать?	177
Ситнік С. В. Комунікативний компонент в структурі управлінської взаємодії.....	182
Скляренко О. М. Проблема розвитку пам'яті на ранніх стадіях онтогенезу.....	187
Скок А. Г. Формування толерантності в майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери.....	190
Співак Л. М., Піонтовська Д. В. Проблема національної ідентичності особистості в просторі вікової психології.....	194
Стуліка О. Б. Залучення образного компоненту мнемічних здібностей до процесу вдосконалення іншомовних здібностей майбутніх викладачів іноземної мови.....	198
Топалова І. П. Механізми психологічного захисту осіб з високим та низьким рівнем цинізму.....	201
Фриз І. В. Особливості прояву відповідальності студентів.....	205
Черногор Е. А. Особенности общительности у лиц с различным локусом контроля....	209
Черножук Ю. Г., Степанова Ю. М. Індивідуально-типологічні особливості соціального інтелекту жінок й чоловіків.....	212
Черноиваненко В. Д. Проблема конструирования картины мира личности в контексте технологического подхода.....	216
Шевченко Н. Ф. Психологічна специфіка марновіrstв.....	223
Шевчук А. М. Вивчення та аналіз моделей подолання потрясіння від стресової ситуації.....	228
Немеш О. М. Теоретико-психологічне структурування інформації про суб'єкт психологічної діяльності.....	232
Ходосенко О. Ю. Гра у шахи та її вплив на формування інтелектуальних якостей особистості.....	236
Виговський С. Є. Теоретико-методологічні підходи до вивчення смислової сфери особистості.....	240
Резюме/summary.....	244
Наші автори.....	259

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

На сучасному етапі розвитку науки активізувалися та набули ще більшої актуальності дослідження феноменів, які б змогли допомогти молодій людині бути конкурентоспроможною в епоху швидких змін. Серед цих феноменів виділяють відповідальність особистості, яка має важливе значення у всіх сферах життєдіяльності людини та суспільства в цілому, та вважається важливою складовою особистісної зрілості.

Розвиток відповідальності особистості є однією з найбільш складних проблем в сучасній психології. Дослідженням даної проблеми, вивченням факторів розвитку відповідальності, а також її місця в структурі особистості займалися вітчизняні та зарубіжні вчені (К.О. Абульханова-Славська [1], І.Д. Бех [2], А.И. Крупнов [5], К. Муздибаєв [6], В.П. Прядеин [7], В.Г. Сахарова [9] та ін..). Водночас, проблема становлення відповідальної особистості залишається недостатньо розробленою, її складний характер визнається більшістю дослідників цієї якості, що й зумовило актуальність даного дослідження.

Важливим етапом в становленні відповідальності особистості повинен бути період навчання у ВНЗ. Адже лише усвідомлюючи власну відповідальність в різних видах діяльності студент може ставити перед собою перспективну мету та більш складні завдання, та проявляти вольові зусилля протягом тривалого періоду. Але в сучасному суспільстві існують протиріччя між вимогами суспільства до відповідальності спеціаліста з вищою освітою, здатністю студента відповідально виконувати ці вимоги та організацією в ВНЗ процесу формування відповідальності як професійно значущої якості.

У статті зроблено спробу провести теоретичний аналіз відповідальності, та виявити специфіку її прояву у сучасній студентській молоді. Поставлена мета передбачає вирішення наступних завдань:

- уточнення психологічної сутності відповідальності;

- дослідження прояв компонентів відповідальності залежно від терміну навчання в вузі;
- виявлення відмінностей прояву відповідальності у юнаків та дівчат.

Проблема відповідальності особистості складна та багатоаспектна. В роботах вітчизняних вчених відповідальність особистості розглядається як форма свідомості та саморегуляції (Е.Л.Васильєва), системна властивість особистості (А.І. Крупнов, К. Муздибаєв) та ін.

Основне значення поняття «відповідальність», його суб'єктний зміст, в літературі зводиться до «готовності відповісти, відізнатися», що передбачає усвідомлення такої готовності та авторства подій власного життя (на рівні ідей, почуттів, вчинків тощо).

Відповідальність, як ресурс особистості розглядає в своїх працях Л.І.Дементій [3], та зазначає, що з такої позиції відповідальність дозволяє більш усвідомлено підходити до ситуацій та самостійно їх вирішувати особистісно-оптимальним способом, опосередковує вплив зовнішньо несприятливих факторів, сприяючи тим самим більш успішній адаптації до середовища, вирішення складних, неприємних і навіть критичних життєвих ситуацій

Розглядаючи відповідальність, як властивість особистості, К. Муздибаєв [6, с. 25] виділяє такі її

205

ознаки: точність, пунктуальність, вірність особистості в виконанні обов'язків та її готовність відповідати за наслідки своїх дій. Водночас, вчений зазначає, що названі ознаки не можуть реалізуватися успішно без наявності емоційних рис та вольових якостей.

Різні аспекти відповідальності об'єднує те, що вони представляють собою форми контролю за діяльністю суб'єкта на різних етапах та характеризують її або з позиції суспільства, або з позиції особистості. Мета контролю – встановлення меж відповідальності суб'єкта діяльності. Міра ж відповідальності обумовлюється різноманітними факторами, об'єктивними та

суб'єктивними умовами, що присутні в тому чи іншому виді діяльності [6, с. 19].

Досить розповсюдженою є позиція розгляду відповідальності з позиції теорії локусу контролю. За тим, де локалізується контроль особистості, можна свідчити про її готовність до відповідальності. В локусі контролю вчені бачать одну з важливих інтегральних характеристик свідомості, яка поєднує почуття відповідальності, готовності до активності та переживання «Я». У власних дослідженнях А.Рєан [8] вказує на наявність кореляції локусу контролю особистості (внутрішній локус, або інтернальність) з фактором соціальної зрілості та просоціальною поведінкою, а зовнішній локус, або екстернальність, - з недостатньою соціальною зрілістю та асоціативною поведінкою. Вчений зазначає, що існує ряд причин, які формують зовнішній контроль та сприяють розвитку девіантної поведінки. Одна з таких причин – потреба людини в повазі та визнанні. В прагненні зберегти самоповагу та стабільність при делінквентній поведінці, екстернальність може грати роль захисного механізму, який знімає з особистості відповідальність за невдачі, дозволяє їй адаптуватися до негативних оцінок і зберегти, в певній мірі, самоповагу.

Високий рівень інтернальності був виявлений у осіб, які займають високі посади, визнають себе успішними і свій успіх приписують власній працьовитості, відповідальності, професіоналізму. Але, людина яка постійно бере на себе відповідальність, не лише за досягнення, але й за провали, невдачі, піддається серйозному ризику виникнення комплексу провини, росту дискомфорту та інших дезадаптивних факторів. «Всеоб'ємний контроль» є причиною багатьох конфліктів, оскільки такі особистості не довіряють іншим приймати самостійні рішення, недооцінюють їх можливості. Прагнучи бути відповідальними за всіх, суперінтернальні особистості перестають бути відповідальними за себе і можуть втрачати власну відповідальність [8].

Водночас, в багаточисельних дослідженнях локусу контролю доводиться, що характеристики внутрішнього локусу контролю, інтернальності досить близькі до характеристик відповідальної поведінки.

У вітчизняній філософії, психології та педагогіці при розгляді феномену відповідальності підкреслюється її багатогранність, та виділяються наступні компоненти: комунікативний, емоційний, вольовий та інтелектуальний. Досить актуальним залишається питання структури відповідальності, яка б змогла поєднати ці компоненти.

На необхідність розвитку відповідальності вказує М.А. Закірова [4] та виділяє такі стадії її становлення:

- передбачення наслідків своєї поведінки для інших, для суспільства та для себе, що актуалізує відповідальність, як якість особистості;
- самоконтроль та саморозуміння, що забезпечують виконання обов'язків без нагадування зі сторони;
- самозвіт та самооцінку, яка проявляється в докорах сумління або в задоволенні при підведенні підсумків;
- прояв як ініціативності, так і самостійності в прийнятті рішень і в виконанні обов'язків.

У поєднанні з прийняттям рішень, вибором людини, конкретним вчинком розглядає відповідальність В.Г. Сахарова [9]. У своїх дослідженнях вчена доводить, що відповідальність має позитивні кореляції з багатьма соціально-цінними якостями, зокрема, самостійністю, чесністю, справедливістю, принциповістю, почуттям обов'язку тощо.

Аналіз літератури виявив особистісні фактори, що впливають на розвиток особистості в юнацькому віці: емпатія терпимість, мотивація досягнень, самооцінка. Також виявлено, що підвищення адекватності самооцінки сприяє розвитку відповідальності.

Відповідальність не дана людині від народження, вона формується в ситуаціях, які вимагають її прояву. Кожна конкретна діяльність висуває певні вимоги до прояву відповідальності, тому і формування цієї якості часто вивчається в певних сферах життєдіяльності людини.

Розглядаючи емпіричне дослідження особливостей прояву відповідальності, припустимо, що існують відмінності в її прояві залежно від

терміну навчання в вузі, а також певні компоненти відповідальності дещо по різному проявляються у юнаків та дівчат.

Для дослідження прояву відповідальності використовувався опитувальник багатомірно-функціонального аналізу відповідальності В.П. Прядіна [7]. Дослідження за допомогою цього опитувальника дає можливість діагностувати відповідальність як системну якість, розглядати функціональну єдність мотиваційних, емоційних, когнітивних, динамічних, регуляторно-вольових та продуктивних складових. Мотиваційний компонент відповідальності розглядається з позиції соціоцентричності та егоцентричності; динамічний компонент діагностується по параметрам ергічності та аергічності; когнітивний компонент – з позиції усвідомленості та обізнаності; продуктивний (результативний) компонент розглядається в комунікативній та суб'єктивній сферах; регулятивно-вольовий компонент – з позиції інтернальності (активності) та екстернальності (пасивності). Також В.П. Прядін однією з основних властивостей особистості, що визначає її спрямованість, виділяє прагнення, та розглядає два його види: інструментально-стильове та змістовно-сміслове.

206

У дослідженні брали участь 96 студентів Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Аналіз отриманих даних показав, що серед досліджених студентів лише 15% мають за переважною більшістю показників високий прояв відповідальності. У 10% досліджуваних більшість показників на низькому рівні, що дозволяє їх характеризувати як безвідповідальних. Слід зазначити, що у досить великої кількості респондентів (38%) прояв відповідальності за різними показниками варіює від низьких до високих, що свідчить про їх особистісну нестійкість даної якості. У 37% студентів прояв відповідальності на середньому рівні, що дозволяє їх характеризувати як нейтральних з позиції відповідальності та очікувати ситуативний прояв цієї якості.

Розгляд компонентів відповідальності показав, що найвищий прояв у досліджуваних має компонент когнітивної усвідомленості (24,79), тобто молодь досить добре розуміє значення відповідальності, соціоцентричної мотивації (23,6), водночас, динамічний компонент (22,5) має значно менші показники, що вказує на певну нерішучість студентів та часту відмову від реалізації важких та відповідальних завдань. Високі значення регуляторної екстернальності (23,44) вказують на певну пасивність студентів при виконанні відповідальних справ та залежності її прояву від інших людей та зовнішніх обставин.

Найменші середні значення мають показники інструментально-стильового прагнення (18,97) та операційних перешкод (18,46), предметної продуктивності (19,10), що вказує на відсутність особистої енергії, рішучості, небажання зайняти позицію лідера при виконанні відповідальних справ, та залежність прояву відповідальності від важкості поставленого завдання.

Розгляд прояву компонентів відповідальності залежно від терміну навчання в вузі виявив певні їх відмінності. Так, у студентів перших курсів прояв більшості досліджуваних компонентів відповідальності вищий, ніж на інших курсах. Вищий прояв таких компонентів як когнітивна усвідомленість, продуктивність предметна, емоційність стилічна, труднощі операційні, прагнення інструментально-стильові свідчить про те, що студенти перших курсів, розуміють важливість прояву відповідальності та отримують позитивні емоції в ситуаціях, де є можливість виконання відповідальних справ. Водночас, першокурсники досить енергійно та рішуче налаштовані на використання цих можливостей (див. рис. 1).

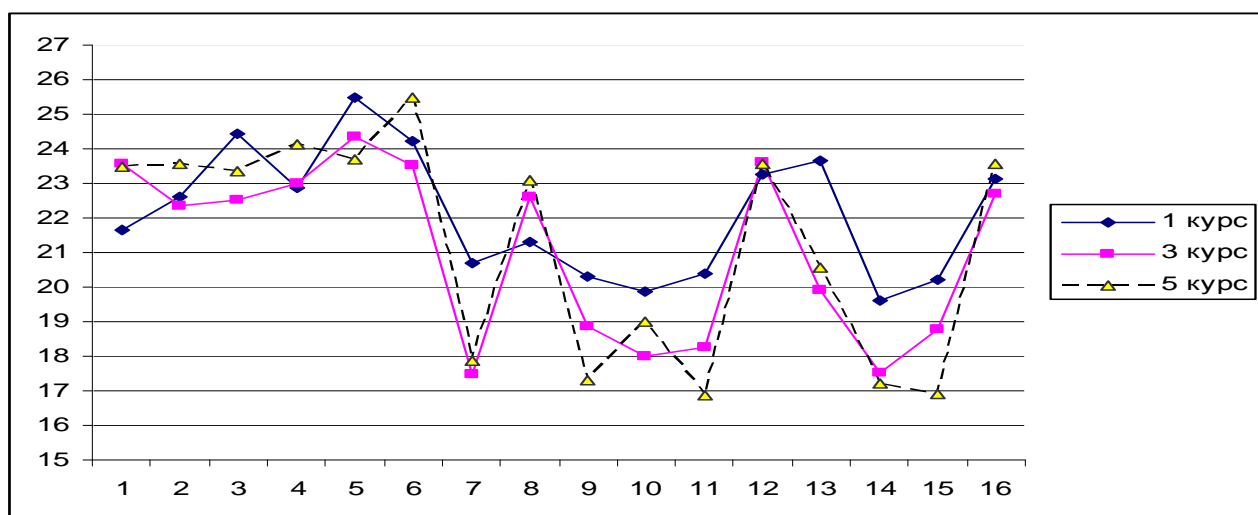

Рис.1. Прояв компонентів відповідальності студентів залежно від терміну навчання в ВНЗ

Примітка. Показники: 1 – динамічна ергічність; 2 – динамічна аергічність, 3 – мотивація соціоцентрична; 4 – мотивація егоцентрична; 5 – когнітивна усвідомленість; 6 – когнітивна обізнаність; 7 – продуктивність предметна; 8 – продуктивність суб’єктна; 9 – емоційність стенічна; 10 – емоційність астенічна; 11 – регуляторна інтернальність; 12 – регуляторна екстернальність; 13 – труднощі особистісні; 14 – труднощі операційні; 15 – прагнення інструментально-стильові; 16 – прагнення змістовно-сміслові.

Як видно з рис. 1 прояв відповідальності студентів зазнає неоднозначних змін. Так, прослідковується підвищення прояву таких компонентів як мотивація егоцентрична та продуктивність суб’єктивна, що вказує на те, що старшокурсники проявляють відповідальність переважно в тих ситуаціях, які мають лише особистісне значення та пов’язані з власним благополуччям та самореалізацією.

Розгляд відповідальності в площині статевоспецифічних особливостей показав, що дівчата та юнаки відрізняються за проявом деяких компонентів відповідальності (див. рис.2).

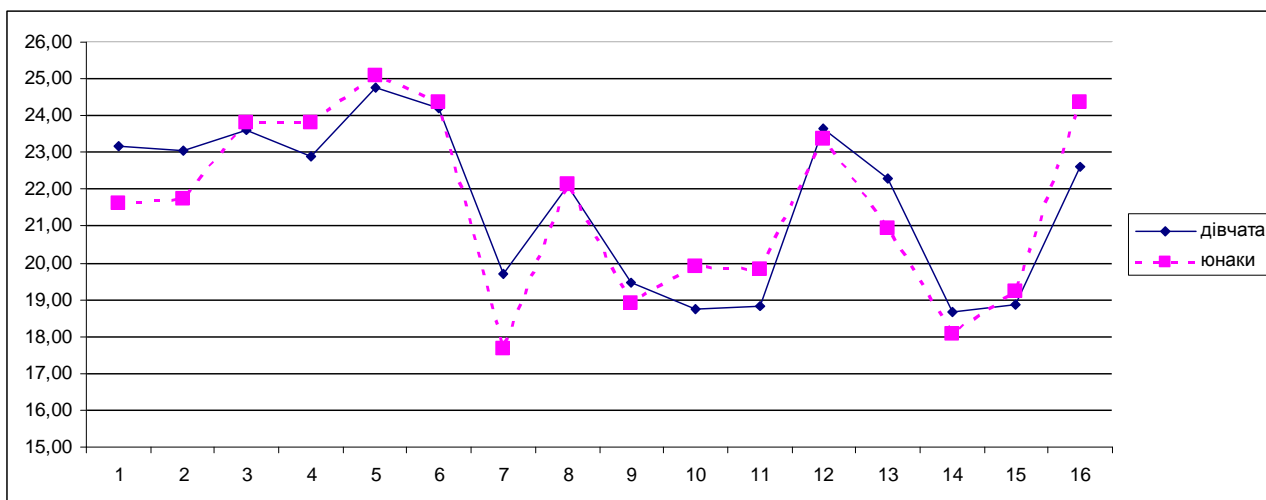

Рис. 2. Статевоспецифічні прояви компонентів відповідальності студентів

Порівняльний аналіз статевоспецифічних особливостей компонентів відповідальності (на рівні середніх значень) виявив тенденцію до вищого прояву різних компонентів у дівчат. Зокрема, вони мають вищий прояв динамічного компоненту, продуктивного предметного, та при реалізації відповідальних завдань частіше зіштовхуються з труднощами, що носять особистий характер: невпевненість, тривожність. На відміну

207

від дівчат у юнаків вищий прояв мотиваційного компоненту, зокрема при виконанні відповідальних завдань їх більше мотивує егоцентрична спрямованість. Також слід відмітити значно вищий прояв змістовно-сміслових прагнень, які характеризуються обов'язковістю та добросовісністю. Отримані дані потребують подальшого детального вивчення та були встановлені на рівні тенденцій.

Підсумовуючи результати виконаного дослідження, зробимо ряд висновків.

1. Визначено, що основні тенденції дослідження відповідальності пов'язані з «готовністю відповісти», як ресурс особистості, у поєднанні з іншими рисами особистості, з позиції теорії локусу контролю. Вітчизняні вчені виділяють такі компоненти відповідальності як: комунікативний, вольовий, емоційний та інтелектуальний.

2. Досліджено, що лише 15% студентів мають високий прояв відповідальності, у 37% - середній, у 38% студентів відповідальність нестійка та ситуативна, 10% молоді з низьким проявом переважної більшості компонентів відповідальності.

3. Виявлено відмінності прояву компонентів відповідальності в залежності від терміну навчання в вузі. Студенти-першокурсники мають вищий прояв таких компонентів: когнітивна усвідомленість, продуктивність предметна, емоційність стенічна, труднощі операційні та інструментально-стильові прагнення. У старшокурсників вищий прояв егоцентричної мотивації та суб'єктивної продуктивності. Виділено тенденції у прояві відповідальності з урахуванням статі досліджуваних.

Метою подальшого дослідження буде виявлення факторів, що впливають на розвиток відповідальності та сприятимуть становленню відповідальності особистості, а також підвищення її соціально-психологічної зрілості.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Абульханова-Славская К.А.* Типология активности личности / К.А. Абульханова-Славская // Психологический журнал. – 1985. – Т.6, № 5. – С. 3-18.
2. *Бех І.Д.* Від волі до особистості / І.Д. Бех. – К.: Україна-Віта, 1995, - 202 с.
3. *Дементий Л.И.* Ответственность как ресурс личности: Монография / Л.И.Дементий. – М. Информ-Знание, 2005. – 188 с.
4. *Закирова М.А.* Значение самопознания подростка / М.А. Закирова // Научные исследования: анализ, прогноз: Монография / под ред. О.И. Кирикова. Воронеж: Изд-во Воронежского педагогического университета, 2003. – С. 107-118.
5. *Крупнов А.Н.* Психологические проблемы целостного анализа личности и ее базовых свойств / А.Н. Крупнов // Психолого-педагогические

- проблемы формирования личности в учебной деятельности. – М.: УДН, 1988. – С. 28-39.
6. *Муздыбаев К.* Психология ответственности / К.Муздыбаев. – Л., 1983. – 240 с.
  7. *Прядеин В.П.* Опросник многомерно-функционального анализа ответственности / В.П. Прядеин // Журнал практического психолога. – 1997. - № 5. – С. 30-36
  8. *Реан А.А* Проблемы и перспективы развития концепции локуса контроля личности / А.А. Реан // Психологический журнал. 1998. Т.19. №4. – С. 3-11.
  9. *Сахарова В.Г.* Психология ответственности и возможности ее исследования / В.Г. Сахарова // Вестник гуманитарного института ДВГМА. №2. Владивосток, 2001. – С. 191-199.

И.В.Фриз

ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ ОТВЕТСТВЕННОСТИ СТУДЕНТОВ РЕЗЮМЕ

В статье уточняется психологическая сущность понятия ответственности личности. Представлены результаты исследования разных компонентов ответственности студентов. Определены тенденции проявления ответственности в зависимости от пола и срока обучения в ВУЗ.

I.V. Fryz

PECULIARITIES OF DISPLAY OF MODERN YOUTH RESPONSIBILITY SUMMARY

Psychological essence of concept of responsibility of personality is specified in the article. The results of research of different components of students responsibility are presented. The tendencies of display of responsibility are defined depending on sex and term of education and training in a higher educational establishment.

Фриз Ірина Володимирівна, доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка, кандидат психологічних наук.

10009 Житомир, вул. Вітрука 33, кв. 131,